

Kako smo preživeli mejo in se celo smejali

Komedija Usje se je dalu Novogoriška produkcija je na 34. dnevih komedije v Celju slavila kot najboljša po izboru žirije in gledalcev. Pripoveduje o tem, kako so Goričani sobivali z mejo

Žlahtna komedijanta Patrizia Jurinčič Finžgar in Matija Rupel, tržaška člana novogoriškega ansambla, nagrajena v Celju PETER UHAN/SNG NOVA GORICA

Martin Lissiach

NOVA GORICA Predstava *Usje se je dalu* v produkciji Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica je najboljša slovenska komedija leta 2025. Nagrado za žlahtno komedijo je prejela v nedeljo med zaključnim večerom 34. dnevov komedije, ki so potekali v Celju. Nagradi za žlahtna komedijanta sta prejela člana novogoriškega ansambla in Tržačana Patrizia Jurinčič Finžgar in Matija Rupel. Predstava je prejela tudi najvišjo oceno občinstva.

Usje se je dalu je po premieri septembra lani doživela takojšen uspeh pri gledalcih, saj so bile številne ponovitve obiskane in večkrat razprodane. Komedijo, ki je nastala v koprodukciji zavoda Scaramouche ter Evropske prestolnice kulture, je režirala Tereza Gregorič (asistent Jure Srdinšek). Čeprav odlikuje odrsko pripoved komična lahkotnost, je predstava nastala iz poglobljenega raziskovalnega dela. Režiserka Tereza Gregorič ter igralca predstave Borut Petrovič in Jakob Šfiligoj so v sklopu projekta Sezona obiranja zgodb že od leta 2022 zbirali pričevanja skoraj osemdesetih prebivalcev novogoriškega področja o doživljanju zgodovine dvajsetega stoletja.

Zaključni produkt zbiranja pričevanj je tako briljantna komedija *Usje se je dalu*, ki se ob obilici komičnih prijemov posmehuje boleči meji, ki je zarezala v vsakdan prebivalcev na Goriškem.

Uigrana igralska zasedba

Fabula je preprosta: družini si delita dvorišče, sin ene in hči druge sta zaljubljenca. Skozenj potegne nova oblast mejo. Kljubovalnost domačinov se skozi glas in igro uigrane igralske zasedbe kaže v številnih anekdotah in zgodbah. Sestavljajo jo Borut Petrovič, Jakob Šfiligoj, Matija Rupel, Patrizia Jurinčič Finžgar ter Marjuta Slamič: nekateri odigravo več vlog. Petrovič pooseblja graničarja, ki govori v jeziku južnih sosedov, Šfiligoj je Pavle, okoren in neroden sin ter hkrati oče, Marjuta Slamič pa njegova bistrourma in žilava mama Jolanda, spretna tihotapka. Njuna hči oziroma vnukinja Pina (Patrizia Jurinčič) je bistro dekle, ki z vneto gradi prihodnost. Njej je zaupana tudi pripovedovalska vloga. Matija Rupel odigra tri vloge: neodločnega sosedu in Pininega zaročenca Giovannija, Jolandino prijateljico ter njene tihotapskega znanca Nika. Ravno Matija Rupel še najbolj izstopa pri preklapljanju različnih primorskih narečij, v katerih poteka predstava in ki dajejo dodaten zagon njeni komični moči (lektorica Anja Pišot). Gledalci bodo skratka težko pozabili na njegovega Nika, ki v ajdovskem narečju poudarja, da »smo zidali ku strejla« in da kljub travmi nove meje »vse se je dalu!«

Ob veristični in naivni scenografiji, ki obnavlja primorski prostor (Dan Pikalo in Jan Rozman), ter kostumografiji, ki se prilagaja dogajalnemu času (Andrej Vrhovnik), nadgrajuje

Med pripravami na predstavo je ekipa zbrala skoraj 80 osebnih pričevanj

V tekmovalnem programu osem komedij

Selektor Nebojša Pop-Tasić je v tekmovalni del 34. dnevov komedije, ki so potekali prejšnji teden v Celju, uvrstil osem predstav. Poleg predstave *Usje se je dalu* je žirija, ki so jo sestavljali Jernej Potočan, Tjaša Bertonec in Romeo Grebenšek, nagradila tudi Ivana Plazibata za režijo predstave Mestnega gledališča ljubljanskega Pokojnik Branislava Nušiča. Predstava Katarine Morano Zakaj sva se ločila, spet v produkciji MGL, v režiji Žige Divjaka pa je prejela posebno nagrado za premikanje mej komedijskega žanra.

predstavo tudi radoživa glasba v živo Anžeta Vrabca oziroma Blaža Pahorja.

Poklon ljudem ob meji

Komedija splete tako v skoraj dveh urah niz komičnih prizorov, ki so včasih naivni ali predvidljivi, a ki z virtuoznostjo igralcev in kolektivno ljubeznijo do prostora, iz katerega nastajajo, prepriča občinstvo. Zaradi ukoreninjenosti (kot omenjeno, je komedija nastala iz zbranih pričevanj) gre tudi prizanesti dramaturški nedoslednosti, ki po eni strani niza konkretne anekdote, po drugi pa pelje iste like skozi osem desetletij zgodovine, ne da bi se pretirano starali.

Predstava je poklon ne le Goričanom, ampak vsem Primorcem, nemara tudi Kraševcem, Tržačanom in Istranom, ki bi jo ob gledanju prav gotovo vsaj delno vzeli za svojo. Če gledališče nastaja iz skupnosti, tudi oznaka ljudske predstave izgubi včasih krivično negativen predznak. Sodobno zgodovinsko pisje in več vsebin Evropske prestolnice kulture so nas namreč naučili, da lahko zgodovino razbiramo tudi iz intimnih zgodb, ki postanejo kolektivne. S trdo živostjo so se Primorci prebili skozi klofote zgodovine. Pa tudi s kljubovalnostjo in iznajdljivostjo: s kančkom *šverckomercija* je bilo življenje lažje. Prosto po pisateljici Slavenki Drakulić: tako smo preživeli mejo in se celo smejali.

Usje se je dalu bo na odru novogoriškega teatra spet na ogled v nedeljo, 8. marca, ob 18. uri in v torek, 10. marca, ob 20. uri.

Ogledalo V italijanski inačici prevladuje komedijska zmešnjava

Ko (se) gledališče sprašuje o svobodi govora

Sodobna dramatika *Mirror*, delo angleške avtorice Sam Holcroft, je bilo v italijanski priredbi na ogled v tržaškem teatru Contrada

Breda Pahor

TRST *A Mirror* – *Ogledalo*: zelo zgovoren naslov, ki takoj nakaže, kam s to gledališko igro miri sodobna angleška avtorica Sam Holcroft. Z delom, ki je premiero doživelo v londonskem gledališču Almeida leta 2023, Holcroft nastavlja ogledalo sodobni družbi, kulturi in gledališču. V njem načenja več tem, ki se pojavljajo v bolj ali manj zaskrbljujočih tonih v vseh dobah. In ki so danes ponovno akutno aktualne. V kolikšni meri je zagotovljena svoboda govora, v kolikšni meri se kultura hoče in zna osamosvojiti od diktatorstva politike, v kolikšni meri je gledališče samostojen in močan subjekt: vsa ta vprašanja odzvanjajo v Holcroftinem *Ogledalu*. Sodobno z aktualnimi temami prežeto odrsko delo je doživelo več prevodov in različnih postavitev. Za italijansko gledališko različico je poskrbela produkcija Altra Scena – Viola Produzione, uprizoritev z italijanskim naslovom *A Mirror – uno spettacolo falso e non autorizzato* (*Ogledalo – lažna in nedovoljena predstava*) je v svojo abonmajsko ponudbo uvrstilo tržaško gledališče Contrada.

Dodatek k originalnemu naslovu razkriva uvoden prijem gledališke uprizoritve, ki jo izvajalci predstavijo kot neprijavljeno, še več nedovoljeno predstavo, zaradi česar so ob interpretih lahko v nevarnosti tudi gledalci. Uradno je bila namreč prijavljena poroka, ko se kontrola »varnostnih organov« zaključila, se lažni poročni obred prekine in se prava predstava šele začne. In zakaj je uprizoritev prepovedana? Najprej gledalci (upravičeno) dobijo vtis, da je razlog ostru kritika na račun cenzure gledaliških in drugih umetniških del, ob zaključku se razkrije, da je resnica nekoliko drugačna. Samo nekoliko, ker so obsodbi in boju proti strogemu nad-

zoru oblasti nad kulturo dodani oziroma predstavljeni tudi osebni razlogi. Sicer pa *Mirror* sestavlja večplastna zgodba, ki stalno prehaja z ene pripovedni ravni na drugo.

Kultura – hvalnica oblasti

V neki državi v nekem obdobju zavladala absolutistična oblast, ki vse podreja lastnim interesom, kulturo pa tolmači z vlogo hvaljenja doseženih rezultatov in kot bodrilno silo množic. Direktoratu ministrstva za kulturo pravijo kar urad za cenzuro, njegov predstojnik pa zagotavlja, da zagovarja ustvarjalce, ki pa morajo slediti določenim smernicam. Med temi je tudi oziroma predvsem »primerno prikazovanje« realnosti. Mladega avtorja, ki pošlje zelo realističen in krut tekst, skuša direktor »vzgojiti«, vendar on vztraja pri svojem. In doleti ga kazen: polomijo mu prste, da ne more več pisati.

To je zgodba v grobem, ki jo je avtorica okrepila s prikazom odnosov, ki so se razvili med različnimi liki. V osnovno gledališko pripoved se stalno vtrivajo druge, na primer preplahi zaradi predvidene prihoda policijskih agentov in pa pozivi gledalcem, naj ostanejo na svojih sedežih in poiščejo osebne dokumente. Vendar je pravi razplet ob koncu, ko se razkrije, da gre za avtobiografsko pričevanje. Srečnega konca ni, saj – na odru – v drugačni preobleki prevlada stara oblast.

V italijansko inačico je režiser Giancarlo Nicoletti vnesel več komičnih poudarkov, ki so pozabavali tradicionalno Contradino občinstvo. Delo z boleče aktualnimi opomini bolj opozarja kot zabava, čeprav ni moreče. Morda v tej postavitvi različne ravni – fikcija, nanašanje na realnost, odzivi vpletenih – niso dovolj jasno ponazorjene, tako da v približno dvehurni predstavi pride do izraza predvsem nekakšna komedijska zmešnjava. Ta pa je za večino sprejemljivejša od realnosti.